

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 2.novembrī Nr.1-5/197

Tieslietu ministrija
tm.kanceleja@tm.gov.lv

*Par parādnieku – saimnieciskās darbības veicēju –
saglabājamo līdzekļu apmēru izpildu lietvedības
ietvaros*

Tiesībsargs 2020.gadā aktīvi turpina sekot līdzi jautājumiem, kas skar piespiedu izpildes procesu. Kā viens no jautājumiem, kam tiesībsargs jau ilgstoši seko līdzi, ir par parādnieku – saimnieciskās darbības veicēju – saglabājamo līdzekļu apmēru izpildu lietvedības ietvaros.

Šis jautājums pirmoreiz tika aktualizēts jau 2018.gadā, kad tiesībsargs saņēma privātpersonas iesniegumu, kurā tika izteiktas sūdzības par tiesu izpildītāja rīcību, nesaglabājot iesniedzējas rīcībā līdzekļus valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā sakarā ar apgādībā esošiem nepilngadīgiem bērniem. Proti, kā norādīja iesniedzēja, tad sakarā ar to, ka viņa neatrodas standarta darba attiecībās, jo viņai ir noslēgts autoratlīdzības līgums nevis darba līgums, tiesu izpildītājs uz iesniedzēju neattiecināja Civilprocesa likuma 594.panta noteikumus, bet gan Civilprocesa likuma 599.¹pantu, tādējādi liedzot saņemt līdzekļus valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā par apgādībā esošiem nepilngadīgiem bērniem.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 592.panta pirmo daļu “piedziņa uz parādnieka darba samaksu, arī uz samaksu, ko parādnieks saņem par valsts civildienesta vai militārā dienesta pildīšanu, tiek vērsta, ja: 1) tiek izpildīts nolēmums par periodisku maksājumu piedziņu; 2) piedziņas apmērs nepārsniedz to mēneša darba samaksas vai tai pielīdzināto maksājumu daļu, uz kuru pēc likuma var vērst piedziņu; 3) piedzinējs ir lūdzis vērst piedziņu uz darba samaksu vai tai pielīdzinātajiem maksājumiem”.

Klasiskajā izpratnē darba samaksa atbilstoši Darba likuma 59.pantā sniegtajai definīcijai ir darbiniekam regulāri izmaksājamā atlīdzība par darbu, kura ietver darba algu un normatīvajos aktos, darba koplīgumā vai darba līgumā noteiktās piemaksas, kā arī prēmijas un jebkuru cita veida atlīdzību saistībā ar darbu. Tomēr Civilprocesa likuma 592.pantā ietvertais jēdziens “darba samaksa” ir plašāks kā Darba likumā noteiktais, jo aptver ne tikai samaksu par padarīto darbu, bet arī samaksu, ko parādnieks saņem par

valsts civildienesta vai militārā dienesta pildīšanu. Turklāt kā atzīts juridiskajā doktrīnā, tad darba samaksas noteikumi tāpat attiecināmi arī uz citiem darba samaksai pielīdzinātiem maksājumiem. Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru darba samaksas jēdzienā ietilpst jebkura atlīdzība par darbu vai saistībā ar darbu, izņemot valsts apdrošināšanas iemaksas¹.

Turpretim attiecībā uz saimnieciskās darbības ietvaros saņemto atlīdzību likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 11.panta 1.¹ un 1.² daļā noteikts, ka "par fiziskās personas saimniecisko darbību ir uzskatāma jebkura darbība, kas vērsta uz preču ražošanu, darbu izpildi, tirdzniecību un pakalpojumu sniegšanu par atlīdzību. Saimnieciskā darbība ietver arī ar uzņēmuma līguma izpildi saistīto darbību, profesionālo darbību, nekustamā īpašuma apsaimniekošanu, komercaģenta, māklera un individuālā komersanta darbību, kā arī fiziskās personas īpašumā esoša individuālā uzņēmuma (arī zemnieka un zvejnieka saimniecības) darbību. Profesionālā darbība ir jebkura neatkarīga profesionālu pakalpojumu sniegšana ārpus darba tiesiskajām attiecībām, arī zinātniskā, literārā, pasniedzēja, aktiera, režisora, ārsta, zvērināta advokāta, zvērināta revidenta, zvērināta notāra, zvērināta mērnieka, zvērināta taksatora, mākslinieka, komponista, mūziķa, konsultanta, inženiera, zvērināta tiesu izpildītāja, grāmatveža vai arhitekta darbība".

Tādējādi izdarāms secinājums, ka saimnieciskā darbība ir gandrīz/praktiski jebkura darbība par atlīdzību, kas nav darba attiecības. To raksturo personas, kas strādā individuāli pašas sev.

Civilprocesa likuma 594.pants, kas regulē ieturējumu apmēru no parādnieka darba samaksas un tai pielīdzinātiem maksājumiem, paredz nosacījumu, ka vienlaikus ar ieturējumu izdarīšanu no parādnieka darba samaksas vai tai pielīdzinātiem maksājumiem parādniekam, izpildoties šā panta piektajā daļā minētajiem nosacījumiem, par katru apgādībā esošu nepilngadīgo bērnu tiek saglabāti līdzekļi valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā (šobrīd 64,03 *euro*). Savukārt pretēji šā panta regulējumam Civilprocesa likuma 599.¹pants, kas regulē piedziņas vēršanu uz naudas līdzekļiem kredītiestādēs vai pie citiem maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, neparedz parādniekam uz katru apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu saglabāt līdzekļus valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā. Turklāt atsevišķos gadījumos pašnodarbinātā persona, kura darbojas un saņem atlīdzību, piemēram, uz uzņēmuma vai autoratlīdzības līguma pamata, varētu tikt atstāta bez jebkādiem naudas līdzekļiem, ja tiesu izpildītājs piedziņu vērstu saskaņā ar Civilprocesa likuma 599.pantu.

Tiesībsargs, iepazīstoties ar minēto normatīvo regulējumu, nolēma vērsties pie Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes ar lūgumu sniegt informāciju un viedokli par to, kāda ir zvērinātu tiesu izpildītāju prakse naudas līdzekļu valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā par parādnieka apgādībā esošiem nepilngadīgiem bērniem saglabāšanā situācijā, kad parādnieks gūst ienākumus kā saimnieciskās darbības veicējs. Tāpat tika lūgts sniegt viedokli, vai Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes ieskatā nosacījums par naudas līdzekļu saglabāšanu sakarā ar parādnieka apgādībā esošiem nepilngadīgiem bērniem būtu attiecināms arī uz situāciju, kad piedziņa tiek vērsta uz ienākumiem, ko parādnieks saņem kā atlīdzību par saimnieciskās darbības veikšanu.

Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome savā atbildes vēstulē tiesībsargam norādīja, ka tā: "2012.gada 12.janvārī ir sniegusi viedokli par to, ka gadījumos, ja

---

¹ Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61.-86.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 402.lpp., ar atsauci uz Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr.SKC-1979/2012 9.punktu.

parādnieks saņem autoratlīdzību, tad piedziņas kārtību regulē Civilprocesa likuma 599.pants. Tāpat gadījumos, ja parādnieks noslēdzis uzņēmuma līgumu, tad piedziņas kārtību regulē Civilprocesa likuma 599.pants. Šādos gadījumos atbilstoši Civilprocesa likuma 599.pantā noteiktajam parādniekam netiek saglabāti naudas līdzekļi valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā par parādnieka apgādībā esošiem nepilngadīgiem bērniem. Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes ieskatā Civilprocesa likuma 594.pants piemērojams tikai gadījumos, ja parādnieks saņem darba samaksu, tai pielīdzinātos maksājumus, vai samaksu, ko parādnieks saņem par valsts civildienesta vai militārā dienesta pildīšanu. [...] praksē tiesu izpildītājam ir jānodala gadījumi, kad parādnieks veic saimniecisko darbību un kad viņš ir stājies darba tiesiskajās attiecībās. No tā ir atkarīgs, vai tiesu izpildītājs piemēro Civilprocesa likuma 594.pantu vai 599.pantu.”

Latvijas Republikas Satversmes 91.pantā ir noteikts, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas. Savukārt Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantā ir noteikts, ka šajā konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas – neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, saistības ar kādu nacionālo minoritāti, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa.

Vienlīdzības princips nozīmē, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos izturēšanās ir jābūt vienādei, savukārt atšķirīgos apstākļos izturēšanās ir jābūt atšķirīgai. Vienlaikus vienlīdzības princips pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tai ir objektīvs un saprātīgs pamats². Satversmes tiesa ir atzinusi, ka vienlīdzības principa uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskas valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādam privilēģijām³.

Tiesībsarga ieskatā, parādnieks nedrīkstētu tikt nostādīts sliktākā situācijā tikai tā iemesla dēļ, ka savu ienākumu gūšanai ir izvēlēties individuālu darbu, nesaistot sevi ar darba līgumu noslēgšanu. Persona, nolemjot reģistrēties kā saimnieciskās darbības veicējs un neesot darba tiesiskajās attiecībās ar darba devēju, izvēlas sev citu nodarbinātības veidu, kādā strādās un gūs ienākumus. Atbilstoši Valsts ieņēmumu dienesta (VID) informācijai uz 2019.gada 1.martu bija reģistrēti 138 923 saimnieciskās darbības veicēji.⁴ Saimnieciskās darbības veicēji pēc nodokļu maksāšanas veida ir iedalāmi tādos, kas maksā: nodokli par ienākumiem no saimnieciskās darbības (pašnodarbinātie likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 1.panta 3.punkta izpratnē⁵); patentmaksu par atsevišķu veidu saimnieciskās darbības veikšanu; mikrouzņēmuma nodokli. Dažādiem nodokļu režīmiem atšķiras nodokļa maksātāja pienākumi – ienākumu deklarēšana, kā arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) un valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu (VSAOI) apmērs un samaksas termiņš. Tomēr tos visus vieno valsts atzīta likumīga nodarbinātības un ienākumu gūšanas forma, kā arī nodokļu (IIN un VSAOI) nomaksa.

² Satversmes tiesas 2005.gada 13.maija sprieduma lietā Nr.2004-18-0106 secinājumu daļas 13.punkts.

³ Satversmes tiesas 2010.gada 2.februāra sprieduma lietā Nr.2009-46-01 7.punkts.

⁴ Dati no <https://lvportals.lv/skaidrojumi/305591-saimnieciskas-darbibas-veiceju-un-pasnodarbinato-nodokli-un-socialas-garantijas-2019>.

⁵ Uz 2020.gada 2.ceturksni pašnodarbinātās personas, kuras maksā valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (VSAOI), ir 26 103. Dati no <https://www.vid.gov.lv/lv/pasnodarbinato-personu-skaits-2020gada>.

Personai, ņemot vērā tās brīvi izvēlēto iegūto izglītību un sev vēlamu mērķu sasniegšanai, ir tiesības, bet atsevišķos gadījumos, piemēram, zvērināta advokāta un zvērināta notāra, pienākums, izvēlēties tādu darbības formu, ko tā uzskata par vispiemērotāko savas darbības realizēšanai. Tādējādi tas vien, ka privātpersona ir izvēlējusies kādu konkrētu ienākumu gūšanas veidu un nodokļu maksāšanas režīmu, tiesībsarga ieskatā, nevar būt par pamatu tam, lai valsts šīs personas nostādītu labvēlīgākā vai mazāk labvēlīgā situācijā attiecībā uz parādnieka, kura apgādībā ir nepilngadīgs/i bērns/i, tiesībām saglabāt savā rīcībā līdzekļus valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā. Turklāt šādā gadījumā netiek ievērots arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta pirmajā daļā noteiktais virsprincips, ka “tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras”, jo šie parādniekam saglabājāmie naudas līdzekļi ir vērsti uz nepilngadīgā bērna uztura nodrošināšanu.

Vienlaikus tiesībsargs atzīst, ka saimnieciskās darbības veicējiem saglabājamo līdzekļu apmēra aprēķināšanas kārtība atšķiras no darbiniekiem noteiktās kārtības, jo starpposmā nav darba devēja. Tiesībsarga ieskatā šādā gadījumā parādniekam līdzīgi kā jau pašlaik noteikts Civilprocesa likuma 552.pantā, 594.panta 2¹.daļā un 599.¹panta sestajā daļā būtu tiesības iesniegt tiesu izpildītājam pierādījumus par apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu uz brīdi, kad tiek apķīlāts konts un vērsta piedziņa uz parādnieka naudas līdzekļiem. Minēto informāciju tiesu izpildītājs nodotu tālāk attiecīgajai kredītiestādei vai citam maksājumu pakalpojumu sniedzējam, kam tā, apķīlājot parādnieka naudas līdzekļus, būtu saistoša.

Turklāt šajā sakarā jānorāda, ka izskatot Ministru kabineta noteikumu projektu “Administratīvā pārkāpuma procesā radušos procesuālo izdevumu segšanas noteikumi” (VSS-268), tiesībsargs 2019.gada 23.augustā rekomendēja Tieslietu ministrijai noteikumu projektā paredzēt vienlīdzīgas negūto ienākumu atlīdzināšanas iespējas ikvienai personai neatkarīgi no tās izvēlēta nodarbinātības un nodokļu maksāšanas režīma formas. Izziņā par atzinumos sniegtajiem iebildumiem noteikumu projektam “Administratīvā pārkāpuma procesā radušos procesuālo izdevumu segšanas noteikumi” Tieslietu ministrija attiecībā uz minēto iebildumu norādīja, ka Projekta IV nodaļā paredzētais regulējums par darba samaksas atlīdzināšanu attiecas tikai uz darba devēju un darbiniekiem (Darba likuma izpratnē) un Projekts nevar noteikt procesuālo izdevumu veidus, kā arī to, kādus procesuālos izdevumus personai atlīdzina, jo tas ir regulējams Administratīvās atbildības likumā. Vienlaikus Tieslietu ministrija piekrita, ka ir vērtējams jautājums par procesuālo izdevumu segšanu neatkarīgi no nodarbinātības veida (ienākumu gūšanas formas).

Ievērojot iepriekš norādītos apstākļus, lūdzu līdz **2020.gada 1.decembrim** sniegt Jūsu viedokli par nepieciešamību veikt grozījumus Civilprocesa likumā attiecībā uz parādnieku, kuri ir saimnieciskās darbības veicēji, tiesībām saglabāt savā rīcībā naudas līdzekļus valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā par katru apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu.

Vienlaikus lūdzu sniegt Jūsu viedokli, vai pašreizējā kārtība, kad piedziņa, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 599.pantu, tiek vērsta uz naudas līdzekļiem, ko parādnieks kā pašnodarbinātā persona saņem, piemēram, uz autoratlīdzības vai uzņēmuma līguma pamata, ir atbilstoša un samērojama ar parādnieka interesēm un nodrošina līdzsvaru starp piedzinēja tiesībām uz prasījuma apmierinājumu un parādnieka tiesību ievērošanu, ņemot vērā, ka, piemērojot šo pantu, tiesu izpildītājs vērš piedziņu uz

visiem naudas līdzekļiem, kas parādniekam pienākas no trešajām personām, neparedzot ierobežojumus ne apmēram, ne termiņam⁶.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Matīss Malojlo, 67686768

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

---

⁶ Civilprocesa likuma komentāri. III daļa (61.-86.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 419.lpp.